

Specifieke Thema's uit het jaarverslag 2009 van de CITT

In het navolgende wordt op iedere specifieke aanbeveling inhoudelijk ingegaan, waarbij de aanbevelingen voor de leesbaarheid geclusterd zijn naar de belangrijkste thema's bij terugkeer: internationale samenwerking, ketensturing, ketensamenwerking in de uitvoering, annuleringen en het LP-proces. De aanbevelingen die niet binnen deze thema's pasten, staan bij de categorie "overig".

1 Internationale samenwerking

Aanbeveling (blz. 7 verslag):

Naar aanleiding van de totstandkoming van de Europese Richtlijn Terugkeer beveelt de CITT aan dat in Europees verband wordt gewerkt aan een gezamenlijk eenduidig terugkeerbeleid

Reactie:

De Richtlijn Terugkeer brengt gemeenschappelijke normen voor een doeltreffend terugkeerbeleid tot stand, die ervoor zorg dragen dat mensen op een humane manier, met volledige eerbiediging van hun mensenrechten en waardigheid, teruggezonden worden naar hun land van herkomst. De uitvoering van deze richtlijn zal meer gelijkheid creëren tussen de nationale stelsels en dus meer gelijkheid in de behandeling van vreemdelingen, waarbij een minimumniveau van bescherming in de Europese Unie zal worden geboden. In de richtlijn zijn immers niet alleen afspraken gemaakt over vreemdelingenbewaring en het inreisverbod, maar ook over het terugkeerbesluit, vrijwillig vertrek en de omgang met kwetsbare groepen. Het kabinet onderschrijft het uitgangspunt van meer harmonisatie op het terrein van terugkeer en heeft de Richtlijn Terugkeer, die een eerste stap vormt op de weg van harmonisatie van het terugkeerbeleid, dan ook verwelkomd. De richtlijn dient aan het einde van dit jaar te zijn geïmplementeerd in het Nederlandse stelsel.

Aanbeveling (blz. 7 verslag):

De CITT beveelt aan dat de door FRONTEX gecoördineerde en gefinancierde vluchten ten volle worden benut door Nederland. Dit betekent dat in de terugkeerketen de processen meer pro-actief op elkaar afgestemd moeten worden.

Aanbeveling (blz. 7 verslag):

Gesteld wordt dat FRONTEX een coördinerende rol zou kunnen vervullen bij het organiseren van minicharters van een beperkt aantal landen t.b.v. verwijdering van onhandelbare vreemdelingen

Aanbeveling (blz. 15 verslag):

De CITT beveelt het kabinet aan om in Europees verband te pleiten voor additionele middelen (ook) t.b.v. Return Operations (binnen FRONTEX).

Reactie:

Een van de hoofdtaken van Frontex is het ondersteunen van lidstaten in het organiseren van gezamenlijke terugkeeroperaties. Het betreft hier gezamenlijke, veelal grootschalige terugkeervluchten. Frontex coördineert en financiert mede deze gezamenlijke terugkeeroperaties.

Nederland neemt in het kader van Frontex deel aan gemeenschappelijke uitzettingen per overheidsvlucht. Los van het beslag dat een overheidsvlucht legt op de capaciteit en de organisatie, is deelname aan een overheidsvlucht alleen mogelijk indien aan enkele voorwaarden wordt voldaan.

Zo is de inzet van overheidsvluchten primair een doelmatigheidsoverweging voor Nederland. In de eerste plaats dient er een aanbod te zijn van verwijderbare vreemdelingen, met geldige reisdocumenten. Vaak is het aantal vreemdelingen dat naar deze landen vervoerd kan worden gelimiteerd. De aantallen moeten dit rechtvaardigen en de DT&V is dus afhankelijk van het aanbod. Het is niet wenselijk om vreemdelingen “op te sparen”. Dat zou leiden tot onnodige lange vreemdelingenbewaring wat niet in het belang is van de vreemdeling en onnodige kosten met zich mee zou brengen. Daarnaast dienen de autoriteiten van het land van bestemming toestemming te geven voor de terugkeer van hun onderdanen met een EU overheidsvlucht. De inzet van een overheidsvlucht ligt in veel landen erg gevoelig. Er gaat voor landen een ongewenst groot signaal vanuit.

Elke vlucht van Frontex wordt door Nederland gezien op participatiemogelijkheden, ook de meer kleinschalige vluchten (minicharters). In 2009 heeft Nederland zesmaal geparticipeerd in gemeenschappelijke overheidsvluchten gecoördineerd door Frontex, waarbij in totaal circa 50 vreemdelingen zijn uitgezet onder begeleiding van de KMar. Twee van deze overheidsvluchten werden door Nederland georganiseerd. Daarnaast zijn diverse overheidsvluchten uitgevoerd ten behoeve van overdracht van Dublinclaimanten. Met deze inzet participeert Nederland actief in Frontex in het kader van overheidsvluchten. Nederland vervult een voortrekkersrol waar het betreft het waarborgen van grondrechten van vreemdelingen bij gezamenlijke terugkeeroperaties door het inzetten van onafhankelijke waarnemers (de CITT).

Wat betreft het budget van Frontex wordt opgemerkt dat het budget dat Frontex beschikbaar heeft voor gezamenlijke terugkeeroperaties de laatste jaren stevig is verhoogd. In het werkprogramma voor 2010 wordt ook voorzien in een verhoging van het budget voor terugkeeroperaties, van 5.250.000 in 2009 naar 9.341.000 Euro in 2010.

Aanbeveling (blz. 15 verslag):

De mogelijkheid om naast het geven van een mandaat aan de EU om met bepaalde landen onderhandelingen te voeren over terugkeer ook bilateraal te onderhandelen acht de CITT van groot belang om t.a.v. de voornaamste landen van herkomst en doorreis voortgang te blijven boeken in het maken van concrete afspraken over terugkeer.

Reactie:

Ik onderschrijf deze aanbeveling van de Commissie omdat hiermee de voortgang van de onderhandelingen betreffende Terug- en Overnameovereenkomsten (T&O) kan worden bevorderd. Deze aanbeveling vormt ook een ondersteuning van de inzet van onder meer de DT&V om zoveel mogelijk op operationeel niveau te komen tot (schriftelijke) werkafspraken met de belangrijke landen van herkomst, bijvoorbeeld in de vorm van een MoU.

Ten aanzien van de benadering van de belangrijkste herkomstlanden is de indruk van de Commissie terecht dat sprake is van een steeds betere samenwerking tussen het Ministerie van Justitie en het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Deze samenwerking vindt bijvoorbeeld plaats in het kader van het periodieke Strategisch Landenoverleg Terugkeer met de Justitie bewindspersoon. Ook werken het Ministerie van Justitie en het Ministerie van Buitenlandse Zaken samen bij de voorbereiding van de bespreking van het onderwerp terugkeer in de

Ministerraad. Ten slotte is de facilitering door het Ministerie van Buitenlandse Zaken van de missies van de DT&V naar de voor terugkeer belangrijke landen waardevol.

2 Ketensturing

Aanbeveling (blz. 8 verslag):

De CITT acht het zorgelijk dat op het gebied van ketensturing -dat voor de beheersbaarheid van het totale proces zo belangrijk is- in 2009 aanmerkelijk minder voortgang is geboekt dan in de Rapportage Vreemdelingenketen over de tweede helft van 2008 was voorzien. De CITT vertrouwt erop, dat aan de cruciale rol van ketensturing een hogere prioriteit zal worden toegekend, waardoor binnen afzienbare tijd concrete resultaten kunnen worden bereikt.

Reactie:

In 2009 is geïnvesteerd in het meer praktisch toepasbaar maken, doorontwikkelen en duidelijk beleggen van de verschillende sturingsinstrumenten. In maart 2010 is het meerjarig beleidskader herijkt. Ook zullen in deze periode de voornaamste ketenrisico's en de vereiste beheersmaatregelen worden geïnventariseerd. Dat zal als input dienen voor de verschillende verticale afspraken met de ketenpartners. Op het gebied van keteninformatie worden de ketendashboards en de Rapportage Vreemdelingenketen verder ontwikkeld, waarbij voor de Rapportage Vreemdelingenketen ook de wensen van de Tweede Kamer, zoals verwoord in de brief van de Vaste Commissie voor Justitie aan de voormalige Staatssecretaris van Justitie van 6 juli 2009 (2009Z12439/2009D35046) worden betrokken. De keteninformatie zal aldus steeds beter worden afgestemd op het meerjarig beleidskader.

De Tweede Kamer zal, naar aanleiding van de afronding van de implementatie van het besturingsmodel voor de vreemdelingenketen, over deze ontwikkelingen medio 2010 nader geïnformeerd worden.

3. Ketensamenwerking in de uitvoering

Aanbeveling (blz. 7 verslag):

Alvorens een LP aanvraag wordt ingediend behoort een systematische check te worden uitgevoerd op de volledigheid en deugdelijkheid van het door de VP uitgevoerde identiteits- en nationaliteitsonderzoek.

Aanbeveling (blz. 24 verslag):

Er behoort een uniforme werkwijze voor de uitvoering van het ID-onderzoek te zijn alsmede een verplichte uniforme voortgangsrapportage voor de ketenpartners te worden ingesteld ter vergroting van het draagvlak.

Reactie:

Identiteits- en nationaliteitsonderzoek is een centraal aspect in het terugkeerproces. Zowel binnen de politie en de KMar als binnen de DT&V gaat zeer veel aandacht uit naar de vaststelling van identiteit en nationaliteit. Dit start met de controle op de kwaliteit van het overdrachtdossier door de vreemdelingenpolitie gevolgd door de controle door de DT&V op de kwaliteit en tijdigheid van het identiteitsonderzoek van de aanleverende instantie (vreemdelingenpolitie of KMar). Dit wordt gevolgd door gespreksvoering met de vreemdeling en het eventueel laten verrichten van aanvullend identiteitsonderzoek door de VP. Ook worden taalanalyses verricht. Ten slotte wordt de vreemdeling in het kader van het identiteits- en nationaliteitsonderzoek gepresenteerd aan de vertegenwoordiging van de (vermoedelijke) autoriteiten van het land van herkomst. Over de kwaliteit en tijdigheid van de

overdrachtdossiers en dus van het identiteitsonderzoek vindt structureel overleg plaats tussen beide organisaties waarbij met name de diepgang en de voortgang van het onderzoek onderwerp van gesprek is.

Aanbeveling (blz. 24 verslag):

De DT&V dient nog nadrukkelijker dan thans het geval is als spil in het proces op te treden en te worden beschouwd als eindverantwoordelijke op de locatie.

Reactie:

De DT&V voert de regie ten aanzien van het vertrek van vreemdelingen en is hiermee ook verantwoordelijk voor het terugkeerproces. Het regime en dagelijkse gang van zaken binnen een detentielocatie valt onder de verantwoordelijkheid van DJI. Binnen de detentielocaties vindt op operationeel niveau afstemming plaats tussen DJI en de DT&V opdat het vertrekproces van de DT&V effectief plaats kan vinden.

Aanbeveling (blz. 24 verslag):

Er moet een duidelijke functiebeschrijving komen voor de Casemanager van het COA die in een juiste relatie komt te staan tot de functie-inhoud van de Regievoerder van de DT&V.

Aanbeveling (blz. 24 verslag):

De nieuwe rol van de terugkeerfunctionaris (TKF-er) dient te worden geïntroduceerd bij alle ketenpartners waarbij een duidelijke taakafbakening inzichtelijk wordt gemaakt

Reactie:

Op de vrijheidsbeperkende locatie (VBL) functioneert het lokaal terugkeer overleg (LTO), waar de VP en de DT&V aan deelnemen. Ook met de IND wordt intensief samengewerkt. Het COA concentreert zich op het opvangproces en verricht geen activiteiten meer binnen het terugkeerproces. Het COA neemt derhalve niet langer deel aan het LTO. De LTO-deelnemers hebben zowel tijdens de reguliere overleggen als ad-hoc intensief contact en is sprake van een geïntegreerde samenwerking binnen de VBL.

Over de taakafbakening tussen de terugkeerfunctionaris (DJI) en de regievoerder Vertrek (DT&V) vindt tussen beide organisaties overleg plaats.

Aanbeveling (blz 24 verslag):

Door een strengere selectie van kansrijke zaken voor de vrijheidsbeperkende locatie (VBL) zou het uitzicht op meer daadwerkelijk vrijwillig vertrekkende vreemdelingen kunnen worden vergroot.

Reactie:

Vreemdelingen worden in een VBL geplaatst om uitvoering te geven aan een vrijheidsbeperkende maatregel ex artikel 56 Vw2000. Plaatsing in een VBL is daarmee niet specifiek voorbehouden aan kansrijke zaken. De vrijheidsbeperkende maatregel is onderdeel van een pakket aan samenhangende maatregelen om de effectiviteit van het terugkeerbeleid te vergroten. Het doel van de VBL is tweeledig. Allereerst heeft de VBL tot doel het bevorderen van het aantal vreemdelingen dat Nederland daadwerkelijk verlaat. Door plaatsing in de VBL kunnen vreemdelingen langer in het zicht van de overheid worden gehouden, zodat langer door middel van individueel casemanagement aan de terugkeer kan worden gewerkt en er meer tijd is voor het verkrijgen van (vervangende) reisdocumenten. Daarnaast is het opleggen van een vrijheidsbeperkende maatregel ook een nuttig kwalitatief instrument in de uitvoering van het terugkeerbeleid. Ten slotte heeft de VBL een belangrijke functie als alternatief voor het in vreemdelingenbewaring stellen van gezinnen met minderjarige kinderen.

Met de aanbeveling om een strengere selectie van kansrijke zaken voor VBL toe te passen, gaat de CITT voorbij aan het feit dat de VBL bestemd is voor het faciliteren van de vreemdeling bij zijn vertrek uit Nederland en dus niet alleen voor de kansrijke gevallen bedoeld is. Deze intensieve facilitering betekent dat ook vreemdelingen van wie het op voorhand lastig te voorspellen is dat ze zelfstandig terug zullen keren toch een vrijheidsbeperkende maatregel opgelegd krijgen. Het terugkeerbeleid beoogt een zo hoog mogelijk percentage gecontroleerd vertrek. De VBL biedt vreemdelingen de gelegenheid om tot een omslag in het denken te komen en alsnog mee te werken aan terugkeer vanuit een situatie waarin de rijksoverheid hen onderdak biedt. De maatregel van vrijheidsbeperking betekent overigens dat de vreemdeling nog steeds in staat is om zich te onttrekken aan de maatregel. Daarnaast blijft de medewerking van de vreemdeling aan zijn of haar terugkeer een cruciale voorwaarde in het vertrekproces.

3 Annuleringen

Aanbeveling (blz. 19 verslag):

De CITT adviseert de DT&V en KMar een inzichtelijk volgsysteem te gebruiken waaruit te herleiden valt van hoeveel vreemdelingen de begeleide uitzetting één of meer keren wordt geannuleerd. Dit leidt tevens tot inzicht in het aantal gevallen waarin uiteindelijk helemaal niet kan worden uitgezet.

Reactie:

In 2009 werden ten opzichte van 2008 ongeveer 4% meer geboekte vluchten geannuleerd. Terwijl het percentage annuleringen waarbij de reden was gelegen in de keten met 9% is afgenomen, zijn de annuleringen vanwege (wettelijke) procedures toegenomen, evenals de annuleringen door verzet van de uit te zetten vreemdeling.

Een annulering houdt niet in dat de betreffende vreemdeling niet op een later tijdstip alsnog vertrekt. De oorzaak van een annulering kan ook zijn gelegen in het feit dat het vertrek van de vreemdeling met een eerdere vlucht kan worden gerealiseerd. Soms zijn er meerdere pogingen voor uitzetting nodig om iemand daadwerkelijk te laten vertrekken. Momenteel wordt door DT&V onderzocht op welke wijze, met gebruikmaking van het registratiesysteem, het aantal vreemdelingen van wie de vlucht is geannuleerd, terwijl de uitzetting uiteindelijk toch door is gegaan, meer inzichtelijk gemaakt kan worden.

De belangrijkste redenen voor annulering van een vlucht zijn gelegen in het indienen van een (herhaald) asielverzoek of een reguliere aanvraag (ruim 12%), een voorlopige voorziening (circa 17%) of verzet van de vreemdeling (ongeveer 13%).

Annuleringen van vluchten hebben steeds de aandacht binnen de terugkeerketen en dat geldt ook voor de processen die hierin verbeterd kunnen worden. Voor de DT&V geldt dat periodiek de redenen van annuleren worden besproken binnen de betrokken afdelingen van de DT&V en dat een permanente en periodieke monitoring wordt toegepast. Zo wordt door de DT&V samen met de Dienst Vervoer & Ondersteuning (DV&O) van de DJI gekeken hoe de afspraken omtrent het vervoer van vreemdelingen verbeterd kunnen worden en de monitoring kan worden aangescherpt. Ook binnen de keten wordt gezamenlijk gekeken hoe processen verbeterd kunnen worden, waarbij de kwaliteit van het M118-formulier een prioritair aandachtspunt is.

Aanbeveling (blz. 7/8 verslag):

De CITT acht het onacceptabel dat er een verdubbeling is waargenomen van het aantal gevallen waarbij verbaal of fysiek geweld door de vreemdeling wordt gebruikt om de uitzetting te frustreren. In lijn met het kabinetsbeleid moet geweld tegen overheidsdienaren niet onbestraft worden gelaten en zou moeten worden overwogen om bij herhaald gebruik van geweld de vreemdeling onder de werkingsfeer van het project 'uitzetten of vastzetten' te brengen.

Aanbeveling (blz. 28 verslag):

De CITT stelt vast dat het soms onmogelijk lijkt om vreemdelingen die zich excessief verzetten tegen hun uitzetting op reguliere wijze daadwerkelijk uitgezet te krijgen. De uitzetting van zulke vreemdelingen leidt tot risico's bij het aan boord gaan en dit geldt temeer wanneer sprake is van herhaald boarden, bijvoorbeeld in geval van reizen via transferluchthavens. Daarom verdient het aanbeveling om verdergaande maatregelen op maat te ontwikkelen, zeker bij de zich excessief verzettende vreemdelingen.

Aanbeveling (blz. 19 verslag):

Om annuleringen met name wegens gebruik van geweld door de vreemdeling zoveel mogelijk te voorkomen, beveelt de CITT aan waar mogelijk meer gebruik te maken van overheidsvluchten, minicharters of andere wijzen van transport.

Reactie:

Met de CITT moet ik constateren dat het verzet door vreemdelingen tijdens de uitzetting toeneemt. De doelgroep wordt steeds moeilijker en lastiger uit te zetten door het verbale of fysieke geweld dat er vaak bij komt kijken. Het is dan ook ten eerste van belang dat de regievoerder vertrek van de DT&V een goede inschatting maakt tijdens het vertrekgesprek waarop geanticipeerd kan worden en dat deze informatie voor de KMar, als escorterende instantie, terug te vinden is op het M118 formulier ten behoeve van een juiste risico-inschatting. In de komende maanden wordt dan ook ingezet op verbetering van de overdracht van gegevens in dit document. De KMar levert hier een bijdrage aan door het verzorgen van voorlichting aan regievoerders van de DT&V. Ten tweede is het belangrijk dat de KMar zich voldoende toerust op zich verzettende vreemdelingen. De Minister van Defensie heeft geoordeeld dat de noodzaak bestaat een beschermingsmiddel bij escortering in te zetten dat de begeleidende escorts beschermt tegen spugen en bijten. Dit heeft in overleg met de CITT geresulteerd in een opzet voor een pilot 'transparant gelaatsscherm'. De pilot is eind 2009 officieel van start gegaan en wordt in 2010 uitgevoerd.

In haar jaarverslag stelt de CITT dat naast preventieve maatregelen, de overheid ook repressief kan optreden door bijvoorbeeld bij herhaald gebruik van geweld te overwegen de vreemdeling onder de werkingsfeer van het project 'uitzetten of vastzetten' te brengen. Met de commissie ben ik van mening dat het gebruik van geweld bij uitzettingen door vreemdelingen niet acceptabel is en aanvullende consequenties moet hebben. Opgemerkt moet worden dat de relatie met het programma 'uitzetten of vastzetten' niet direct kan worden gelegd, omdat dit programma toeziet op de verwijdering van de -afgestrafte- criminele vreemdeling en moet voorkomen dat afgestrafte vreemdelingen die niet langer welkom zijn in Nederland, terug de Nederlandse maatschappij in komen. Dat is met deze doelgroep in directe zin niet aan de orde. Wel wordt nader bezien op welke wijze dit onwenselijke gedrag aanvullende consequenties kan krijgen, bijvoorbeeld door een consequenter gebruik van het instrument ongewenstverklaring. Bij herhaald geweld kan in sommige gevallen overwogen worden om een overheidsvlucht in te zetten.

Aanbeveling (blz. 24):

De aanwezigheid van een IND-beslismedewerker op locatie die snel (op afroep) op een (verblijfs)aanvraag kan beslissen kan het proces versnellen.

Reactie:

Ik ben bereid om te bezien of het door een flexibele omgang met de beslis capaciteit mogelijk is om de gevraagde beslismedewerker beschikbaar te stellen. Het meest praktisch is om daar in de uitvoering nadere afspraken over te maken. Ik streef ernaar om deze afspraken vóór deze zomer te realiseren.

Aanbeveling (blz. 24 verslag):

De vreemdeling moet tijdig overgebracht worden naar het Uitzetcentrum (UC). Daarbij moet de regievoerder UC een achtergrondformulier (M118) ontvangen zodat onmiddellijk na ontvangst van het formulier een check kan worden uitgevoerd op de kwaliteit van het formulier M118, zodat annuleringen van terugkeervluchten van vreemdelingen via het UC beperkt blijven.

Reactie:

Een vreemdeling wordt overgeplaatst op het moment dat een reisdocument beschikbaar is. Vanuit het UC wordt vervolgens een vlucht geboekt. Dit betekent dat de vreemdelingen minimaal enkele dagen voor het daadwerkelijke vertrek al op een UC worden geplaatst. Alle relevante informatie ten behoeve van een juiste risico-inschatting door de KMar moet terug te vinden zijn op het M118-formulier. Hierboven is al aangegeven op welke wijze het goed overdragen van informatie via het M118-formulier de komende periode kwalitatief verder verbeterd gaat worden.

4 LP-proces

Aanbeveling (blz. 7):

Er zouden meer centrale presentaties op de bewaringslocaties kunnen worden georganiseerd.

Aanbeveling (blz. 7):

Bij de aanvraag van laissez-passers verdient het aanbeveling een vaste procedure voor rappel bij buitenlandse vertegenwoordigers te hanteren.

Reactie:

Momenteel vinden zeer frequent centrale presentaties plaats. Dat gebeurt daar waar het mogelijk en wenselijk is. Dat kan zowel binnen een bewaringslocatie plaatsvinden als daarbuiten. Daarnaast vinden centrale presentaties plaats op ambassades en consulaten. De wijze waarop een presentatie plaatsvindt, wordt meestal bepaald door de diplomatieke vertegenwoordiging en is tevens afhankelijk van een beschikbare ruimte.

Het beeld dat centrale presentaties leiden tot meer afgifte van laissez-passers is niet gebaseerd op feiten. Centrale presentaties worden vaak georganiseerd vanuit het oogpunt van logistieke efficiency. Taskforces daarentegen kunnen, omdat daar specifieke afspraken over zijn gemaakt met de betreffende autoriteiten, wel betere resultaten laten zien met betrekking tot het vaststellen van de nationaliteit. Of dit vervolgens ook leidt tot vertrek is (wederom) afhankelijk van de medewerking van autoriteiten aan gedwongen terugkeer.

De DT&V hanteert overigens wel een vaste procedure voor rappel bij buitenlandse vertegenwoordigingen. In het kader van de voortgangsbewaking van een in onderzoek genomen LP-aanvraag wordt door de afdeling LP van de DT&V periodiek bij de desbetreffende diplomatieke vertegenwoordiging naar de stand van zaken geïnformeerd

(gerappelleerd). Het rappelleren bij de diplomatieke vertegenwoordiging kan zowel schriftelijk als mondeling geschieden.

Daarnaast wordt opgeschaald binnen de DT&V, zeker waar het gaat om vreemdelingen uit prioriteitsgroepen, zoals PGA (persoongerichte aanpak). Het ministerie van Buitenlandse Zaken wordt niet in elk individueel geval betrokken, maar wordt via het Terugkeeroverleg en het Strategisch Landenoverleg Terugkeer geïnformeerd. Deze problematiek wordt vervolgens meegenomen in de brede, interdepartementale terugkeerstrategie ten aanzien van het betreffende land. Het ministerie van Buitenlandse Zaken is hier nauw bij betrokken.

5 Overig

Aanbeveling (blz. 24):

De CITT beveelt aan om de vraag over de aanwezigheid van asielgerelateerde documenten en het risico hiervan bij aankomst in het land van bestemming eerder in het uitzetproces aan de orde te laten komen.

Reactie:

In afstemming met de ketenpartners zal afgesproken worden welk stadium van het terugkeerproces zich het beste leent voor voorlichting aan de vreemdeling op dit punt. Vóór het eind van dit jaar zal daar duidelijkheid over worden gegeven.